

JEL Classification: E59

Тарасевич Наталія Вадимівна
к.е.н., доцент кафедри банківської справи,
Зозуля Карина Костянтинівна
студентка 2 курсу факультету
менеджменту, обліку та інформаційних технологій
Одеського національного економічного університету
м. Одеса, Україна

ПРОПОЗИЦІЯ ГРОШЕЙ І ТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ

Тези присвячено впливу тіньової економіки на економічний розвиток країни. Виявлено причини, що сприяють розвитку тіньової економіки в сучасному світі. Розглянуто негативні наслідки та напрями скорочення рівня тінізації вітчизняної економіки.

Ключові слова: гроші, пропозиція грошей, тіньова економіка, рівень тінізації.

Пропозиція грошей - це та кількість грошей, що знаходиться в розпорядженні економічних суб'єктів, яку вони можуть спрямувати в оборот за сприятливих умов. Найкраща макроекономічна політика полягає у збільшенні грошей сталим темпом. Він має відповідати щорічному темпу потенційного зростання реального ВВП, тобто пропозиція грошей має стійко зростати на 3-5% за рік ("монетарне правило"). Згідно з твердженням монетаристів, дотримання цього правила усуває головну причину нестабільності економіки.

Тіньова економіка, яку також називають найменшою тіньовою, неформальною чи паралельною економікою, включає не тільки незаконні види діяльності, але й незадекларований дохід від виробництва легальних товарів та послуг в результаті грошових або бартерних операцій. Далі, тіньова економіка включає всі види економічної діяльності, які, як правило, підлягають оподаткуванню, якщо вони повідомляють про них податкові органи [1, с.160].

Тіньова економіка відіграє важливу роль у багатьох країнах. З одного боку, така нерегульована економічна діяльність може сприяти зменшенню податкових статей та комунальних послуг та послуг, зменшенню податкових зобов'язань та меншому співвідношенню податкових вимог, зростанню високого рівня контролю та зменшенню економічного розвитку.

Іноді тіньову економіку можна розглядати як пов'язану з корупцією і незаконними потоками (тобто для здійснення впливу на розробку політики або для покриття злочинної діяльності). Однак на відміну від незаконних операцій і корупції, які в основному підживлюють злочинну діяльність, їх основна природа носить економічний характер. Відповідно, основний збиток, який вони завдають, носить фіскальний характер. Вони зменшують оподатковуваний дохід, що позначається на економічній спроможності держави. Іншими словами, державі залишається менше витратити на інфраструктуру і послуги для своїх громадян.

Вимір і розуміння тіньової економіки може допомогти уряду не тільки подумати про каральні заходи, а й, що важливіше, визначити можливі способи вивести бізнес з тіні. Зрештою, дешевше і швидше впорядкувати (або формалізувати) бізнес-діяльність, ніж «карати, руйнувати і відновлювати» велика кількість компаній, що може уповільнити економіку країни.

Оцінка розміру тіньової діяльності в країні корисна, щоб вирішити, наскільки сильними і цілеспрямованими мають бути заходи щодо боротьби з нею.

Тіньова економіка нерівномірно розподілена по секторах. Їх вимір дозволяє приймати рішення про те, в яких секторах більш терміново націлені коригувальні заходи. Тіньова економіка, відсоток від ВВП, 2021 року - Рейтинги країн: Середнє значення рівня тіньової економіки у 158 країнах світу склало 27,78 відсотка, найвище значення було в Зімбабве: 67 відсотків, а найнижче значення - в Швейцарії: 6,94 відсотки [2, с.73].

За оцінкою Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, в 2021 році рівень тіньової економіки становив 30% від офіційного ВВП, що на 1 процентний пункт менше у порівнянні з аналогічним періодом 2020 року. Про це йдеться в звіті «Загальні тенденції тіньової економіки в Україні», який щоквартально публікує Мінекономрозвитку України [3].

Поширення пандемії і ускладнення умов господарської діяльності, що сформувалися в результаті введення примусових обмежувальних заходів, привели до зростання тіньової економіки в Україні. За попередніми розрахунками Мінекономіки, рівень «тіні» в січні-вересні 2021 року склав 31% від обсягу офіційного ВВП, що на 3 п.п. більше, ніж в січні-вересні 2020 року », йдеться в звіті, розміщеному на сайті міністерства [3].

У той же час у відомстві заявили, що різні методи показують різну динаміку рівня «тінізації» в економіці, що свідчить про атиypicalності кризи коронавірусу в порівнянні з іншими кризовими періодами.

Серед факторів, що впливають на тіньову економіку, міністерство назвало низький рівень захисту прав власності, слабку судову систему, високий рівень корупції, а також наявність територій, які не контролюються державою.

Так, з чотирьох методів оцінки «тіні» зростання її частки за дев'ять місяців минулого року в порівнянні з січнем-вереснем 2020 року показав тільки метод збитковості підприємств - на 12 п.п., до 30% ВВП, за матеріалами Мінекономіки. Ще два методи показали зниження частки тіньової економіки в Україні за вказаний період: на 1 п.п. до 23% ВВП - за методом витрат населення (роздрібна торгівля та послуги) і на 1 п.п., до 25% ВВП - по електричному методу [3].

Порівнюючи аналогічні показники минулих років, слід зазначити, що 30% - це найнижчий рівень за останні 10 років, розрахований на період 9 місяців кожного року. Такий рівень тіні економіки можна розглядати як один із критеріїв оцінки ефективності проведених реформ і їх сприйняття суспільством.

Тіньова економіка призводить до негативних наслідків, серед яких:

- втрата податкових надходжень до бюджету і, як результат, ускладнення виконання фінансових зобов'язань держави;

- недієвість управлінських рішень внаслідок відсутності повної та об'єктивної офіційної інформації про розвиток економічних процесів в Україні;
- скорочення внутрішніх інвестиційних ресурсів в Україні через ускладнення відкритого витрачання тіньовими структурами прихованих від оподаткування доходів та їх відтік за кордон;
- зменшення інтересу потенційних стратегічних інвесторів до українських підприємств, що значно гальмує процеси приватизації та фінансового оздоровлення виробництва [4, с. 31].

Зниження рівня тінізації економіки України стало можливим завдяки:

- продовження позитивних економічних тенденцій і збереження ознак загальної економічної стабілізації в умовах реалізації Урядом реформ спрямованих на збільшення доходів громадян і посилення інвестиційної складової економічного зростання;
- посилення ринкових тенденцій і поступова оптимізація ціноутворення на внутрішніх ринках, в тому числі в результаті демонополізації ринку по-ряд з введенням НБУ жорсткої грошово-кредитної політики по обмеженню інфляції в межах цільового діапазону;
- збереження сприятливих умов для ведення бізнесу в Україні, що підтверджується високим рівнем ділової активності і поліпшеними очікуваннями.

У той же час динаміку тіньової української економіки стримують невирішені питання, які негативно позначаються на розвитку економіки країни в цілому. Сюди входить, зокрема, наявність неконтрольованих територій, що утворилися в ході військової агресії на сході країни.

Отже, сучасні процеси політичної та економічної перебудови України свідчать, що серед багатьох проблем, які загрожують економічній безпеці держави та потребують радикального вирішення, особливої уваги заслуговує проблема тіньової економіки.

Список використаних джерел

1. Ангелко І. В. Тіньова діяльність у господарській системі України: монографія. 2016. № 6. С. 159–163.
2. Пічугіна Ю.В., Чорна А.В. Специфіка функціонування тіньової економіки ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 71–74.
3. «Загальні тенденції тіньової економіки в Україні 202:аналітична записка. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/1_ShadowEconomy-I_qu.2021.pdf.
4. Пустовійт Р.Ф. Інституціональні фактори клептократичної економіки. Економіка України. 2017. № 12. С. 26–38.